

Over technisch lezen, taal en tekstbegrip

In het vorige nummer van *ALFA-nieuws* vroeg Mieke Strijbosch meer aandacht voor technisch lezen in het alfabetiseringsonderwijs aan volwassenen. En ook wilde ze betere toetsen inzetten, zoals de AVI-toets uit het basisonderwijs. Een kort vervolg op de discussie.

JEANNE KURVERS / UNIVERSITEIT VAN TILBURG

Technisch en begrijpend lezen tegelijk?

Leren lezen is voor de meeste volwassenen moeilijk, schrijft Mieke Strijbosch (*ALFA-nieuws*, 2003, 1). Bij kinderen in het basisonderwijs duurt het immers ook een jaar of drie voordat ze vloeiend lezen. Ze stelt dan ook voor niet meteen vanaf het begin technisch en begrijpend lezen tegelijkertijd aan te leren. Met begrijpend lezen moet je pas beginnen als de cursisten al redelijk vloeiend technisch kunnen lezen. Ook pleit Mieke Strijbosch ervoor eens beter te kijken of er niet meer gebruikgemaakt kan worden van toetsen die ook in het basisonderwijs gebruikt worden, zoals de AVI-toetsen. Want die zijn meer geschikt dan de toetsen die er nu zijn voor het volgen van de vorderingen van volwassen alfabetiseringscursisten. Een interessante bijdrage aan een vakdiscussie waar ik graag op reageer.

Met het eerste punt, meer aandacht voor het feit dat een leerling of cursist een beetje vloeiend moet kunnen lezen voordat hij goed met het begrijpend lezen van teksten overweg kan, ben ik het van harte eens. Maar ik zou er graag iets aan toe willen voegen en het op een iets andere manier uit willen

werken voor het alfabetiseringsonderwijs. Met het tweede, het gebruiken van de AVI-toets in het volwassenenonderwijs, ben ik het minder eens. Al kan ik de redenering volgen.

Lezen en taal

Wanneer iemand in zijn moedertaal leert lezen en schrijven, gaat dit redelijk vanzelf, ook al kan ook dan het technisch vloeiend leren lezen een hele klus zijn. Maar een beginnende lezer in de moedertaal heeft één groot voordeel boven een beginnende lezer in een tweede taal: zijn eigen taalvaardigheid geeft immers steeds weer feedback op wat hij aan het lezen is. Stel je een cursist voor die het woord markt aan het spellen is, en vervolgens al synthetiserend een aantal opties op zijn tong proeft:

'M-a-r-k-t, ma, maar, mar, mark, o ja, natuurlijk, markt'

Op een bepaald moment valt het kwartje, dankzij de steun van het eigen lexicon. Dat gaat bij een tweede taal lezer ontzettend veel moeilijker, omdat hij alleen van woorden die hij goed kent, dat type feedback krijgt. Dat heeft alles te maken met het feit, dat leren lezen

en schrijven iets anders is dan plaatjes leren interpreteren. Die tekenjes op papier verwijzen niet rechtstreeks naar betekenissen, zoals een plaatje van een fiets dat doet, maar alleen via de omweg van de gesproken taal. Je moet op zijn minst de gesproken vorm kennen, wil het technisch verklanken ook tot begrip leiden: 'oh ja, fiets'. Anders kom je er op den duur misschien ook wel uit, maar dan is het alleen maar een technisch proces, en moet je aan het einde vragen: 'Wat is fiets?' Technisch leren lezen hoeft dus vanaf het begin niet per se samen te gaan met teksten leren begrijpen, maar het moet wel samen gaan met begrip. Dat is een kleine aanvulling op Mieke Strijbosch. Taal die niet begrepen wordt, moet je niet gebruiken om de code aan te leren. Dat werkt zeer vertragend, zeker voor volwassenen. Ik ben er dan ook een voorstander van om het technisch lezen in een zo kort mogelijke periode zo intensief mogelijk aan te leren, want het is inderdaad veel plezieriger om met teksten te werken als je als cursist niet meer over elk woord struikelt. Maar voor dat intensief technisch leren lezen, moet je als docent wel zeer vertrouwde woorden en zinnen aanreiken.

D I S C U S S I E I N H E T V A K

Tekstbegrip anders

Anders dan Mieke Strijbosch denkt, vind ik niet dat je per se met tekstbegrip moet wachten tot de cursisten vloeiend kunnen lezen. Ja, wel op de manier die Mieke voor ogen heeft: die van een cursist die met een tekst aan de slag moet, terwijl hij bij de helft van de woorden nog zit te rommelen met de techniek. De teksten die een cursist zelfstandig te lezen krijgt, moeten goed passen binnen wat hij al kan. Het heeft geen zin een cursist zelfstandig een eenvoudige authentieke tekst te laten lezen, als hij nog maar de helft van de letters of de woorden kent.

Maar tekstbegrip kun je ook anders zien. Stel, iemand in de groep komt met een interessante of relevante tekst, waarvan het onderwerp al redelijk vertrouwd is. Er is dus een tekst en er is een lezer, namelijk de docent. Die kan voorlezen, erbij vertellen en toelichten. Over de inhoud van de tekst kan ook op die manier met beginnende lezers heel goed gepraat worden. Dat is ook werken aan tekstbegrip, ook al lezen cursisten niet zelf de tekst. Sterker nog, als op die manier geregeld met teksten gewerkt wordt, weet de cursist

ook al heel veel over tekstsoorten en het interpreteren van teksten op het moment dat hij vloeiend kan lezen.

Toch maar geen AVI-toets

Met de suggestie de AVI-toets te gebruiken als een goed instrument voor het meten van de technische leesvaardigheid van volwassen NT2-leerders, ben ik het minder eens. Met het idee erachter is niets mis, integendeel: af en toe controleren of cursisten al enigszins vloeiend lezen, is prima en gebeurt misschien soms wel te weinig. Maar de AVI-teksten zijn volgens mij daarvoor niet zo geschikt. De teksten zijn uitdrukkelijk gemaakt voor kinderen.

Volwassenen een tekst laten lezen die voor kinderen gemaakt is, is overigens helemaal niet zo erg. Maar om nou juist vooral bij het toetsen dat type teksten te gebruiken? Een belangrijker bezwaar vind ik overigens dat de normen bij de AVI-toetsen zijn vastgesteld op basis van wat kinderen in het basisonderwijs in de eerste leerjaren door de bank genomen leren. Hoe lang duurt het voordat je een AVI-tekst gelezen hebt? Daar hoort een criterium bij dat ontleend is aan wat kinderen na een aantal maanden onder-

wijs plegen te doen. Op de tweede plaats wordt gekeken hoeveel woorden fout worden gelezen in die tekst. Voor moedertaalsprekers behoren de meeste woorden in die teksten tot hun alledaagse woordenschat. Als er dan iets fout gaat, weet je zeker dat het om een leesfout gaat, en niet om een probleem met de taal. Dat is voor een volwassen cursist uit een Alfa-NT2-groep allerm minst zeker. Als een kind aan het eind van groep 5 van het basisonderwijs een AVI-niveau 4 haalt, weet je dat die score ongeveer vergelijkbaar is met die van een kind dat rond de achttien maanden leesonderwijs heeft gehad (bij wijze van spreken). Wat weet je wanneer je bij een volwassen NT2-lezer tot die vaststelling komt? Zeker, je kunt nog steeds zien of de ene cursist technisch vlotter leest dan de andere, maar dat weet je toch wel. Kortom, je zou volwassenen de AVI-teksten kunnen laten lezen, maar aan de normen heb je weinig. Om de AVI-toetsen bruikbaar te maken voor volwassen NT2-leerders, zou je ze opnieuw moeten normeren voor die groep. En als je toch opnieuw moet normeren, dan kun je beter teksten kiezen die voor volwassenen geschikter zijn. ■

D E K R A N T I N D E K L A S

Deze keer staat een van de Anansi-verhalen centraal, het verhaal waarin Pa Tijger, een van de vaker terugkerende personages in de Anansi-verhalen, het aanlegt met Akoeba, de vrouw van Anansi. Cursisten uit het Caribische gebied, maar ook cursisten uit sommige West-Afrikaanse landen als Ghana, kennen de traditie van de Anansi-verhalen waarschijnlijk wel. Het is ter introductie misschien aardig om even met cursisten die de verhalen kennen, de verschillende personages te verkennen en de namen die daar in verschillende talen bijhoren. De woorden 'kerk' en 'mis' verdienen wellicht enige toelichting, en niet iedereen zal de Nederlandse woorden 'liefje', 'schatje', 'engeltje' of 'vrijer' kennen. Verhaaltechnisch kan het voor sommige cursisten verwarrend zijn, dat in het tweede gedeelte de naam Akoeba staat, terwijl het gaat om Anansi in een jurk. Maar dat zal snel duidelijk zijn.

JEANNE KURVERS